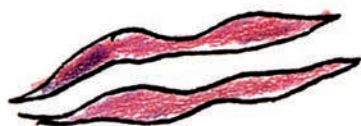

kundera

Amors
ridiculs

labutxaca

Milan Kundera

Amors ridículs

Traducció del txec de Monika Zgustova

TUSQUETS
EDITORS

Barcelona

Títol original: *Směšné Lásky*

© 1968, 1994, Milan Kundera. All rights reserved

La primera edició en català d'aquesta obra
es va publicar a Destino l'any 1990

Primera edició en aquest segell: octubre del 2022

© de la traducció: Monika Zgustova, 1990, 2022

Reservats tots els drets d'aquesta edició per Tusquets Editores, s. a.
Av. Diagonal, 662-664 - 08034 Barcelona
www.tusquetseditores.com

© d'aquesta edició: labutxaca / Tusquets Editores

Disseny de la coberta: © 2012, 2022, Milan Kundera

Fotocomposició: Realització Tusquets Editores

DIPÒSIT LEGAL: B. 16.012-2022

ISBN: 978-84-19107-30-5

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).

Tots els drets reservats.

Queda també rigorosament prohibida qualsevol adaptació cinematogràfica, teatral, televisiva i radiofònica.

Primera part:	
No riurà ningú.	9
Segona part:	
La poma d'or de l'etern desig	49
Tercera part:	
La comèdia de l'autoestop.	73
Quarta part:	
El simposi	99
Cinquena part:	
Que els vells morts deixin lloc als nous morts.	147
Sisena part:	
El doctor Havel, vint anys després	173
Setena part:	
Eduard i Déu.	211

—Posa'm més aiguardent —em va dir la Klára i jo no hi tenia res en contra.

Teníem una excusa per obrir aquella ampolla, res d'extraordinari, però una excusa, al capdavant: acabava de cobrar uns bons honoraris per un llarg estudi que havia aparegut en una revista d'art.

Publicar un estudi com aquell no havia estat gens fàcil. Era un text polèmic ple d'espines. Per això la revista *La Idea Plàstica*, que té una redacció envellida prudent, havia rebutjat el text, que després es va publicar en una revista de la competència, no tan important, però amb uns redactors més joves i més imprudents.

El carter m'havia portat els honoraris a la facultat, amb una carta; una carta sense cap importància. Aquell matí, tot just instal·lat en el meu sentiment de grandesa, a penes l'havia llegit. Però ara a casa quan ja era prop de mitjanit i el nivell de l'ampolla havia baixat considerablement, la vaig agafar de sobre l'escriptori i la vaig llegir a Klára per divertir-nos.

«Benvolgut camarada i, si em permet aquest terme, benvolgut col·lega: Li prego que em vulgui disculpar per haver-me pres la llibertat d'escriure-li encara que no hem parlat

mai. M'adreço a vostè per demanar-li si em pot fer el favor de llegir l'article que li adjunto. Tot i que no el conec personalment, sento un gran respecte per vostè i per les seves opinions, les seves reflexions i les seves conclusions, les quals, em sembla, venen a confirmar, d'una manera sorprenent, els resultats de la meua pròpia investigació...». Seguien grans elogis dels meus mèrits i una sol·licitud: em demanava que tingués la bondat d'escriure un informe de lectura sobre el seu article, per a la revista *La Idea Plàstica*, on des de feia sis mesos el rebutjaven i el denigraven. Li havien assegurat que la meua opinió seria decisiva, de manera que em vaig convertir en la seva única esperança, l'única llum de les seves obstinades tenebres.

Ens rèiem del senyor Záturecký,* el nom pompós del qual ens fascinava; tanmateix, les nostres burles eren cordials perquè l'elogi que m'havia adreçat em va fer sentir generós, sobretot amb aquella ampolla d'esplèndid aiguardent a la vora. Em sentia tan generós que en aquells moments inoblidables vaig experimentar un gran sentiment d'amor per tot el món. Però, com que no tenia amb què fer regals a tothom, els feia almenys a Klára. En forma de promeses.

Klára era una noia de vint anys, de bona família. Què dic, de bona, d'excel·lent família! El seu pare havia estat director d'un banc i com a representant de la gran burgesia, cap a l'any cinquanta havia estat expulsat de Praga i enviat al poble de Čelákovice, un bon tros lluny de la capital. La seva filla, per tant, amb un historial tacat, havia de treballar de costurera darrere d'una màquina de cosir en un gran taller d'una empresa de Praga. Jo, aquell vespre, assegut davant d'ella, intentava estimular la seva predilecció per mi dient-li

* Ultraturc.

a la lleugera els avantatges del lloc de treball que li prometia aconseguir amb l'ajut dels meus amics. És del tot incompreensible —afirmava jo— que una noia tan bonica malgastés la seva bellesa davant d'una màquina de cosir, i vaig decidir que havia de convertir-se en model.

Klára no em va contradir i vam passar la nit en una felicitat harmoniosa.

2

Passem pel present amb els ulls tapats. A penes podem fer res més que pressentir o endevinar el que estem vivint. No és fins més tard que ens cau el mocador dels ulls i podem examinar el passat per adonar-nos del que vam viure i del sentit de cada cosa.

Aquell vespre vaig tenir la impressió de brindar pels meus èxits sense sospitar de cap manera que celebrava solemnement l'inici de la meua fi.

I com que no sospitava res, l'endemà em vaig despertar de bon humor, i mentre Klára continuava dormint tranquil·lament al meu costat, vaig agafar l'article adjunt a la carta i el vaig llegir al llit amb una divertida indiferència.

El seu títol era «Mikoláš Aleš, mestre del dibuix txec» i no mereixia ni aquella mitja hora distreta que li vaig dedicar. Era una barreja de llocs comuns, apilats l'un sobre l'altre sense cap mena de seqüència lògica, sense la més mínima originalitat.

Era evident que es tractava d'un inepte. El doctor Kalousek, el redactor en cap de la revista *La Idea Plàstica* (habitualment un personatge molt antipàtic), m'ho va confirmar

aquell mateix dia per telèfon. Em va trucar a la facultat i em va dir:

—Escolta, ja has rebut aquell escrit del Záturecký?... Bé, doncs, fes-ne un informe. Ja l'han posat verd cinc especialistes i encara continua empenyant; ara s'ha ficat al cap que l'única autoritat de debò ets tu. Escriu dues frases dient que és una bestiesa, que prou en saps, de ser verinós, quan vols, i tots tranquils.

Però alguna cosa es va rebel·lar dintre meu. Per què havia de ser precisament jo el botxí del senyor Záturecký? És que em paguen un salari de redactor en cap per fer aquestes coses? A més a més, recordava perfectament que *La Idea Plàstica* havia rebutjat, per prudència, el meu article; en canvi, el nom del senyor Záturecký estava lligat en mi al record de Klára, de l'aiguarent i d'un vespre preciós. I finalment —no ho negaré, perquè és humà— podria comptar amb un sol dit les persones que em consideren «l'única autoritat de debò». Per què doncs perdre aquest únic admirador?

Vaig posar fi a la conversa amb Kalousek fent una broma vaga que ell podia considerar com una promesa i jo com una escapatòria, i vaig penjar fermament decidit a no escriure mai cap informe sobre l'article del senyor Záturecký.

En comptes d'això, vaig treure del calaix un paper i vaig escriure al senyor Záturecký una carta en la qual vaig evitar qualsevol dictamen sobre el seu treball, donant-li com a excusa que les meves opinions sobre la pintura del segle XIX són considerades en general errònies i estrambòtiques, sobretot a la redacció de *La Idea Plàstica*, per la qual cosa la meua intervenció podria tenir un resultat més aviat negatiu que no pas favorable; al mateix temps, vaig ensabonar el senyor Záturecký amb una eloqüència amistosa que posava ben de manifest la meua simpatia envers ell.

Tan aviat com vaig tirar la carta a la bústia, vaig oblidar el senyor Záturecký. Però el senyor Záturecký no em va oblidar a mi.

3

Un dia, en acabar una classe —ensenyó història de l'art a la universitat—, va trucar a la porta de l'aula la nostra secretària, una amable senyora ja entradeta en anys, que em preparà el cafè i contesta que no hi soc quan se senten al telèfon algunes veus femenines poc desitjables. Va treure el cap a la classe i em va dir que un senyor m'esperava.

No em fan cap por, els senyors, de manera que em vaig acomiadar dels alumnes i vaig sortir al passadís de bon humor. Hi havia un senyor més aviat baixet amb un vestit negre usat i una camisa blanca. Em va anunciar, molt respectuós, que era en Záturecký.

Vaig fer passar el visitant a una habitació buida, li vaig oferir una butaca i en un to alegre vaig entaular una conversa sobre tota mena de coses; sobre el mal temps que havia fet a l'estiu i sobre les exposicions que es feien a Praga. El senyor Záturecký assentia cortès a totes les meves foteses, però aviat va començar a voler relacionar-les amb el seu article que de sobte es trobava entre nosaltres amb la seva substància invisible com un irremplaçable imant.

—Amb molt de gust escriuria un informe sobre el seu treball —vaig dir-li al final—, però ja li he explicat en la carta que ningú no em considera un especialista en la pintura txeca del segle XIX i que, a més a més, estic de punta amb la redacció de *La Idea Plàstica*, on em tenen per un modern

obstinat, de manera que el meu informe favorable més aviat li podria fer mal.

—Oh!, vostè és massa modest —va dir el senyor Zátu-recký—. Com pot un especialista com vostè contemplar la seva posició d'una manera tan pessimista! A la redacció em van dir que tot depèn només del seu informe. Si és favorable, publicaran el meu article. Vostè és la meva única salvació. El meu article és fruit de tres anys d'estudis, tres anys d'investigació. Ara tot està en les seves mans.

Amb quina lleugeresa i amb quin material tan dolent edifiquem les nostres excuses! No vaig saber què contestar al senyor Zátu-recký. Vaig aixecar els ulls cap a ell un moment i vaig veure que m'observaven no sols unes petites ulleres, innocents i passades de moda, sinó també una profunda arruga enèrgica, situada verticalment en el front. En un breu instant de lucidesa vaig sentir un calfred: aquella arruga, atenta i tossuda, no reflectia tan sols el martiri intel·lectual que el seu amo experimentava davant dels dibuixos de Mikoláš Aleš, sinó també una força de voluntat excepcional.

Vaig perdre tota la serenitat i no trobava cap excusa hàbil. Sabia que no redactaria l'informe, però sabia també que no seria mai capaç de dir-li-ho a la cara, a aquell petit homenet que em suplicava.

De manera que em vaig posar a somriure i a articular vagues promeses. El senyor Zátu-recký em va donar les gràcies dient que passaria aviat per saber com anava tot. El vaig acomiadar sense deixar de somriure.

Efectivament, va tornar al cap d'uns quants dies. Vaig aconseguir evitar-lo amb habilitat, però l'endemà em van dir que em buscava per la facultat una altra vegada. Vaig comprendre que l'assumpte era greu. De seguida vaig anar a veure la senyora Marie per prendre les mesures adequades.

—Si us plau, Marie, si torna aquell senyor, li diu que es-

tic de viatge d'estudis a Alemanya i que no tornaré fins d'aquí a un mes. I una altra cosa: ara faig les meves classes el dimarts i el dimecres. A partir d'avui les traslladaré en secret al dijous i al divendres. Només ho sabran els meus alumnes, no digui res a ningú i no modifiqui l'horari. Haig de passar a la clandestinitat.

4

En efecte, al cap de poc temps el senyor Záturecký va tornar a buscar-me a la facultat i es va desesperar quan la secretària li va fer saber que me n'havia anat de sobte a Alemanya.

—És impossible! Ha d'escriure un informe sobre el meu article! Com ha pogut anar-se'n així com així?

—No ho sé —va contestar la senyora Marie—, però tornarà d'aquí a un mes.

—Un altre mes... —es queixava el senyor Záturecký—. I no sap quina adreça té a Alemanya?

—No, no ho sé —va dir la senyora Marie.

Així que vaig estar tranquil durant un mes.

Però el mes va passar més de pressa del que jo suposava i el senyor Záturecký va tornar a secretaria.

—No, encara no ha tornat —va dir la senyora Marie, i quan em va veure una mica més tard, em va dir amb un to de súplica—: Ha tornat el seu homenet, per Déu, què vol que li digui?

—Digui-li, Marie, que vaig agafar una icterícia a Alemanya i estic internat a l'hospital de Iena.

—A l'hospital! —va exclamar el senyor Záturecký quan la senyora Marie li ho va comunicar uns quants dies més

tard—. No pot ser! Si el professor ha d'escriure un informe sobre el meu article.

—Senyor Záturecký —li va dir la secretària amb un to de retret—, el professor està greument malalt, a l'estranger, i vostè només pensa en el seu informe.

El senyor Záturecký es va encongir i se n'anà, però al cap de dues setmanes va tornar a la secretària:

—Vaig enviar una carta certificada a Iena. És una ciutat petita, no pot haver-hi més d'un hospital, i la carta m'ha estat retornada!

—El seu homenet em farà tornar boja —em va dir l'endemà la senyora Marie—. No s'enfadi. Què li havia de dir! Li vaig dir que ja ha tornat. Haurà de treure-se'l de sobre vostè tot sol.

No em vaig enfadar amb la senyora Marie. Va fer el que va poder. I jo no pensava ni de lluny donar-me per vençut. Sabia que no em podia atrapar. Ja només vivia en la clandestinitat, impartia les classes el dijous i el divendres i els dimarts i els dimecres m'amagava arraulit al portal d'una casa davant de la facultat i em divertia veure com el senyor Záturecký espiava la meva sortida de la universitat. Em venien ganes de posar-me una perruca i una barba postissa. Em sentia com Sherlock Holmes, com Jack l'Estripador, com l'Home invisible caminant a través de la ciutat. Tenia la sensació que tornava a ser un nen petit.

Però un dia el senyor Záturecký es va cansar d'estar a l'aguait i va escometre la senyora Marie:

—Quin dia dona classes el camarada professor?

—Allà hi ha el seu horari. —La senyora Marie va assenyalar cap a la paret on hi havia un gran tauler quadriculat en el qual hi havia indicat l'horari de les classes amb una claredat exemplar.

—Ja ho sé. —El senyor Záturecký no va deixar que el

rebutgessin—. Però el camarada no ve mai a donar classes ni el dimarts ni el dimecres. Té la baixa, potser?

No —va dir la senyora Marie perplexa.

I aleshores l'homenet va començar a increpar la senyora Marie. Li retreia que tingués l'horari desordenat. Li preguntava amb ironia com era possible que no sabés quan els professors feien les classes. Li va anunciar que es queixaria d'ella davant els seus superiors. Cridava. Va assegurar que s'anava a queixar del camarada professor perquè no donava les classes. Va demanar pel rector.

Per desgràcia, el rector hi era.

El senyor Zátůrecký va picar a la porta del rectorat i entrà. Uns deu minuts més tard va tornar al despatx de la senyora Marie i li va demanar sense cap cortesia l'adreça del meu domicili.

—Carrer Skalníkova 20, a Litomyšl —va dir la senyora Marie.

—A Litomyšl, i com és això?

—El professor només té a Praga un domicili provisional i no vol que comuniqui la seva adreça...

—Li demano que em doni l'adreça a Praga del camarada professor —va cridar l'homenet amb una veu tremolosa.

La senyora Marie va perdre el cap. Li va donar l'adreça de les petites golfes on jo vivia, del meu pobre refugi, del meu dolç cau on m'havien d'atrapar.

Sí, el meu domicili permanent és a Litomyšl. Allà hi tinc la meva mare i els records del meu pare, i així que puc fujo de

Praga per anar a treballar a casa de la meva mare. Per això he conservat l'adreça de la meva mare com a adreça permanent. A Praga no vaig ser capaç ni de buscar un pis de debò, un pis com cal, sinó que vivia de lloguer en un barri perifèric, en unes golfes directament sota teulada i m'amagava l'existència tant com podia per evitar encontres inútils entre els visitants indesitjables i les meves companyes efímeres.

No puc negar que per aquest motiu la meva reputació en aquella casa no era precisament excel·lent. A més a més, durant les meves estades a Litomyšl, algunes vegades havia deixat les golfes als amics; ells s'hi divertien de tal manera que durant tota la nit ningú de la casa no podia aclucar l'ull. Tot això indignava alguns dels inquilins, que em van declarar una guerra freda; de tant en tant, això quedava de manifest en els informes que redactava sobre mi el comitè de carrer i fins i tot en una queixa presentada al servei d'allotjament.

En aquella època, va començar a molestar a Klára el fet d'haver-se de traslladar cada dia de Čelákovice a Praga, per anar a treballar. Per això va decidir que es quedaria a dormir a casa meva. Primer d'una manera tímida i només en ocasions excepcionals; després hi va deixar un vestit, després uns quants més i al cap de poc temps els meus dos trajos estaven arraconats a una banda i la meva habitació s'havia transformat en un interior de senyoreta.

Jo tenia una feblesa per Klára; era guapa; m'agradava que la gent es girés quan anàvem junts; tenia almenys tretze anys menys que jo; aquesta circumstància feia augmentar la meva popularitat entre els alumnes; en una paraula, tenia mil raons per estar amb ella. Tanmateix no volia que la gent sabés que Klára vivia a casa meva. Temia les xafarderies i les calúmnies dels veïns, que algú no comencés a queixar-se al meu amable propietari, un vellet que semblava discret i no s'ocupava de mi. Temia que un dia no vingués, a contracor

i amb poques ganes, a demanar-me que per tal de no posar en entredit la seva reputació tragués de casa aquella senyoreta.

Vaig donar doncs a Klára instruccions ben severes que no obrís la porta a ningú.

Un dia era tota sola a casa. Feia bo i a les golfes hi havia gairebé xafogor. Klára estava estirada damunt del meu sofà i es dedicava a contemplar el sostre.

Aleshores es van sentir uns cops a la porta.

No era cap cosa inquietant. Com que a les golfes no hi tenia cap timbre, els convidats havien de picar a la porta. De manera que Klára no es va deixar destorbar pel soroll i ni li va passar pel cap deixar de contemplar el sostre. Però els cops no cessaven; al contrari, continuaven amb una tranquil·la i incomprensible perseverança. Klára es va posar nerviosa; va començar a imaginar-se que a la porta apareixeria un home que lentament i amb eloqüència ensenyaria la solapa de la seva americana, que li preguntaria amb brusquedat per què no havia obert la porta, què amagava i si estava inscrita en aquella adreça. La va envair un sentiment de culpabilitat, va deixar de mirar el sostre i va buscar amb els ulls el lloc on havia deixat la roba. Però els cops eren tan obstinats que en la confusió no va trobar res més que la meva gavardina. Se la va posar i va obrir la porta.

Però allà, en comptes d'una cara cruel i investigadora, va veure un petit homenet que la saludava:

—El professor és a casa?

—No, no hi és...

—Llàstima —va dir l'homenet, i es va disculpar amb cortesia per haver molestat—. És que el professor ha d'escriure un informe sobre el meu article. M'ho va prometre i l'assumpte és molt urgent. Si m'ho permet, li deixaré almenys un encàrrec.

Klára va donar a l'homenet un full de paper i un llapis i al

vespre vaig poder llegir que el destí de l'article sobre Mikoláš Aleš reposava només en les meves mans i que el senyor Zátu-recký esperava amb respecte que redactés la ressenya que li havia promès. Va afegir que em tornaria a buscar a la facultat.

6

L'endemà em va explicar la senyora Marie que el senyor Zátu-recký l'havia amenaçada, que havia cridat i que s'havia anat a queixar d'ella; a la pobra li tremolava la veu i estava a punt de desfer-se en plors. Em vaig enrabiar. M'adonava perfectament que fins ara la secretària s'havia divertit amb aquell joc de fet a amagar (tot i que posaria la mà al foc que ho feia més aviat per simpatia per mi que no pròpiament per passar-s'ho bé), però que a partir d'ara se sentiria ofesa, i, naturalment, el motiu dels seus enuigs seria jo. I quan vaig afegir a tots aquells greuges el fet que la senyora Marie va haver de revelar l'adreça de les meves golfes, a més a més dels cops a la porta durant deu minuts i l'espant de Klára, la meva ràbia es va convertir en fúria.

Mentre anava amunt i avall pel despatx de la senyora Marie, em mossegava els llavis, bullia per dintre i pensava com em venjaria, es va obrir la porta i va comparèixer el senyor Zátu-recký.

Quan em va veure, la cara se li va il·luminar de felicitat. Va fer una reverència i saludà.

Va arribar una mica massa d'hora perquè jo tingués temps d'imaginar una venjança.

Em va preguntar si el dia abans havia rebut el seu encàrrec. No vaig dir res.

Va repetir la pregunta.

—Sí —vaig contestar per fi.

—I escriurà l'informe, per favor?

El vaig veure davant meu: malaltís, obstinat, suplicant, vaig veure l'arruga vertical que li dibuixava al front la ratlla d'una única passió; vaig observar aquesta ratlla i vaig comprendre que era una línia recta determinada per dos punts: el meu informe i el seu article; i que, tret del vici que suposava aquesta línia maniàtica, vivia del tot immersa en l'ascetisme propi d'un sant. I aleshores se'm va acudir una malícia amb la qual em vaig voler salvar.

—Suposo que vostè comprendrà que després del que va passar ahir no tinc res a dir-li —li vaig assegurar.

—No l'entenc.

—No faci comèdia. Ella m'ho ha dit tot. És inútil que ho negui.

—No l'entenc —va repetir l'homenet, aquesta vegada en un to més enèrgic.

Vaig continuar en un to alegre, gairebé amistós:

—Miri, senyor Záturécký, no li retrauré res. A mi també m'agrada seduir les dones i per això l'entenc. En el seu lloc, jo també hauria fet proposicions a una noia tan maca si m'hagués trobat tot sol amb ella en un pis i si ella anés nua sota la gavardina.

L'homenet va empallidir:

—És un insult.

—No, és la veritat, senyor Záturécký.

—Això li ha dit aquella senyora?

—Ella no té secrets amb mi.

—Professor, això és un insult! Soc un home casat! Tinc una dona! Tinc nens!

El petit home va fer uns passos endavant, i vaig haver de recular.

—Això és una circumstància agreujant, senyor Záturrecký.

—Què vol dir, amb això?

—Vull dir que el fet d'estar casat és una circumstància agreujant per a un seductor de dones.

—Retiri aquestes paraules —va dir el senyor Záturrecký en un to d'amenaça.

—Bé, d'acord —vaig dir en un to reconciliador—. Estar casat no és necessàriament una circumstància agreujant per a un seductor. Però tant se val. No estic enfadat i l'entenc perfectament. Però hi ha una cosa que no entenc: com vol demanar un informe a un home al qual intenta seduir la dona?

—Camarada professor! El qui li demana l'informe és el doctor Kalousek, redactor en cap de la revista *La Idea Plàstica*, publicada per l'Acadèmia de Ciències! I vostè l'ha d'escriure!

—Triï! La ressenya o la dona. No pot demanar les dues coses.

—Camarada, de quina manera es comporta! —va cridar el senyor Záturrecký, pres d'una ràbia desesperada.

És curiós: de cop i volta vaig tenir la sensació que el senyor Záturrecký realment havia volgut seduir Klára. Ara vaig ser jo qui va esclatar i va cridar:

—Vostè gosa amonestar-me? Vostè, que m'hauria de demanar disculpes humilment, aquí, davant la nostra secretaria?

Em vaig girar d'esquena al senyor Záturrecký; aquest, fora de si, va sortir de la sala fent tentines.

—Sort —vaig dir amb un sospir d'alleujament com després d'una batalla victoriosa, i vaig afegir a la senyora Marie—: Suposo que ara ja no voldrà cap informe de mi.

La senyora Marie somreia; després d'un moment de silenci em va preguntar amb timidesa:

—I per què no vol redactar aquest informe?
—Perquè el seu escrit és una bestiesa, Marieta.
—Aleshores per què no posa en l'informe que és una bestiesa?

—Per què ho hauria de posar? Per què m'haig de crear enemics?

La senyora Marie em va mirar amb un llarg somriure d'indulgència; aleshores es va tornar a obrir la porta, hi va comparèixer el senyor Záturecký amb el braç estès davant d'ell:

—Ja veurem qui es disculparà davant de qui!

Ho va exclamar amb veu tremolosa i va desaparèixer.

7

Potser aquell mateix dia o uns quants dies més tard, no me'n recordo exactament, vam trobar a la bústia una carta sense adreça. Dins del sobre hi havia un full on es podien llegir aquestes paraules, escrites amb lletra feixuga i maldestra: Senyora, vingui a casa meva diumenge per parlar de l'insult fet al meu marit. Seré a casa tot el dia. Si no ve, em veuré obligada a actuar. Anna Záturecká, Praga 3, Dalimilova 14.

Klára es va espantar i va començar a dir que jo en tenia la culpa. Vaig fer un gest de deixar-ho córrer i vaig proclamar que el sentit de la vida resideix a poder-se divertir amb la vida, i, si la vida és mandrosa, li hem de donar una petita empenta. L'home ha d'ensellar constantment noves aventures, cavalls intrèpids, sense els quals s'arrossegaria en la pols com un soldat d'infanteria cansat. Quan Klára va contestar que no tenia la més mínima intenció d'ensellar cap aventu-

ra, li vaig garantir que no s'hauria de trobar mai ni amb la senyora Zátúrecká ni amb el seu marit i que jo mateix domaria l'aventura damunt de la qual cavalcava.

Al matí, quan sortíem de casa, ens va aturar el porter. El porter no era cap enemic. Un dia el vaig subornar assenyadament amb cinquanta corones i des d'aleshores vivia amb l'agradable convicció que havia après a ignorar-me i que no afegia més llenya al foc que alimentaven contra mi els meus enemics de l'edifici.

—Ahir el van venir a buscar dues persones —va dir.

—Qui eren?

—Un pigmeu amb una dona.

—Com era la dona?

—Dos caps més alta que ell. Molt enèrgica. I severa. Volia saber-ho tot. —Es va dirigir a Klára—: Sobretot li interessava vostè. Qui és i com se diu.

—Déu meu, què li va dir? —va exclamar Klára.

—Què vol que li digués? Com puc saber qui va a veure el professor? Li vaig dir que cada vespre n'hi havia una de nova.

—Perfecte. —Vaig riure i vaig treure de la butxaca un bitllet de deu corones—. Continui dient això.

—No pateixis —vaig dir a Klára després—; diumenge no aniràs enlloc i ningú no et trobarà.

Va arribar el diumenge, i després del diumenge el dilluns, el dimarts, el dimecres. No va passar res.

—Veus? —vaig dir a Klára.

Però després va arribar el dijous. En l'habitual classe clandestina, estava explicant als alumnes com els joves fauvistes, amb fervor i en l'ambient d'una generosa amistat, havien alliberat el color de l'impressionisme descriptiu, quan de sobte la senyora Marie va obrir la porta i em va dir a l'orella:

—La dona de Zátúrecký el busca.

—Però si no hi soc —vaig dir—. Ensenyi-li l'horari!

Però la senyora Marie va fer que no amb el cap:

—Li he dit que no hi és, però ella ha llançat un cop d'ull al seu despatx i ha vist la seva gavadina al penja-robes. I ara l'espera al passadís.

En els cul-de-sacs és on em sento més inspirat. Vaig dir al meu alumne predilecte:

—Pots fer-me un favor? Ves al despatx, posa't la meva gavadina i surt de la facultat. Una dona intentarà demostrar que tu soc jo, però la teva missió és negar-ho a qualsevol preu.

L'alumne va sortir i tornà un quart més tard. Em va comunicar que havia complert la missió, que ja no hi havia roba estesa i la dona se n'havia anat.

Per aquella vegada, havia guanyat.

Però va arribar el divendres i a la tarda Klára va tornar de la feina quasi tremolant.

Aquell dia, el senyor cortès que rep les clientes en una elegant sala de l'empresa de confecció va obrir de sobte la porta que dona al taller on treballa Klára i quinze costureres més, totes inclinades sobre la màquina de cosir, i va cridar:

—Viu alguna de vosaltres al carrer del Castell 5?

Klára sabia perfectament que es referia a ella perquè carrer del Castell 5 és la meva adreça. Però per prudència, que jo li havia inculcat, no va dir res: sabia que vivia a casa meva clandestinament i que això no ho havia de saber ningú.

—Ja li ho he dit —va dir el senyor cortès en veure que totes les obreres callaven, i va sortir. Després, Klára es va assabentar que una severa veu femenina l'havia obligat per telèfon que examinés les adreces de totes les empleades i durant un quart s'havia esforçat per convèncer-lo que una d'elles vivia al carrer del Castell 5.

L'ombra de la senyora Zátúrecká va començar a planar sobre el nostre petit pis idíl·lic.

—Però com ha pogut descobrir on treballes? Si aquí, en aquest edifici, ningú no sap res de tu! —vaig dir amb agitació!

Sí, estava totalment convençut que ningú no en sabia res, de la meua vida. Vivía com un llunàtic que es creu que viu darrere una alta muralla on ningú no el veu, però que no ha tingut en compte un detall: que la muralla és de vidre transparent.

Subornava com podia el porter perquè no revelés que Klára vivia a casa meua, obligava Klára a la discreció i a la clandestinitat més rigoroses i malgrat això tot l'edifici estava al corrent de la seva presència. N'hi va haver prou que un dia Klára hagués entaulat una conversa imprudent amb una senyora de la segona planta perquè de seguida tothom sabés on treballava.

Sense que ho sospitéssim, feia temps que ens havien descobert. L'única cosa que els nostres perseguidors ignoraven era el nom de Klára.

Gràcies a aquest petit secret ens escapàvem de moment de la senyora Zátúrecká, que va posar en marxa la seva lluita amb un esperit metòdic i amb una obstinació que em produïa calfreds.

Em vaig adonar que tot allò començava a ser seriós; que el cavall de la meua aventura estava molt i massa ben ensellat.

Així va passar el divendres. El dissabte, quan va tornar de la feina, Klára tremolava un altre cop. Va passar el següent:

La senyora Zátúrecká havia vingut, acompanyada del seu

marit, a l'empresa de confecció on el dia anterior havia trucat per telèfon i havia demanat al director autorització per visitar el taller amb el seu marit i examinar amb ell les cares de totes les costureres presents. La demanda havia sorprès el director, però l'actitud de la senyora Zátůrecká deixava anar paraules inquietants a propòsit d'alguna mena de difamació, de la seva vida malmesa i d'un judici. El senyor Zátůrecký era al seu costat, feia cara de pomes agres i callava.

Els van acompanyar al taller. Les costureres van aixecar el cap amb indiferència i Klára va reconèixer l'homenet; va empal·lidir i continuà cosint amb una discreció cridanera.

—Servidor —va dir el director amb una cortesa ironia a la parella rígida. La senyora Zátůrecká va adonar-se que havia de prendre la iniciativa i va animar el marit:

—Au! Mira!

El senyor Zátůrecký va observar la sala amb una mirada ombrívola.

—La trobes? —va preguntar la senyora Zátůrecká en veu baixa.

Ni amb les ulleres el senyor Zátůrecký no s'hi veia amb prou claredat per poder observar bé aquella gran sala desordenada, plena de piles de draps i de vestits que penjaven d'unes llargues barres horitzontals, ni per distingir les inquietes costureres, que no seien en filera de cara a la porta, sinó que seien de qualsevol manera: es tombaven d'esquena, es bellugaven sobre les cadires, s'aixecaven i tombaven la cara. Al final, el senyor Zátůrecký es va decidir a caminar pel taller per observar-les una per una.

Quan les dones van veure que algú les estava examinant i, a més a més, que qui ho feia era un personatge sense cap mena d'atractiu i totalment indesitjable, van experimentar una vaga sensació d'injúria i van començar a expressar la

seva indignació amb burles i queixes. Una d'elles, una noia jove i forta, va exclamar amb insolència:

—Mireu-lo com busca pertot arreu la malparida que el va prenyar!

Una rialla sonora i grollera va caure sobre els esposos, que ho van afrontar, tímids i obstinats, amb una estranya dignitat.

—Mare —va tornar a cridar la noia insolent a la senyora Záturecká—, no vigiles prou bé el teu filllet! Si jo tingués un nen tan ben parit, no el deixaria ni sortir de casa!

—Continua mirant —va xiuxiuejar l'esposa al seu marit, i ell, ombrívol i encongit, continuava caminant pel taller a poc a poc, com si passés per un túnel d'insults i de cops, però tot i això caminava amb fermesa i no es va descuidar ni un sol rostre.

Durant tot aquest temps el director somreia amb neutralitat; coneixia les seves obreres i sabia que no hi podia fer res; fent com si no sentís el xivarri, va preguntar al senyor Záturecký:

—I, de fet, quin aspecte tenia aquella noia?

El senyor Záturecký es va girar cap al director i va contestar lentament i amb serietat:

—Era guapa... era molt guapa...

Mentrestant Klára s'estava arraulida en un racó de la sala, diferint de totes aquelles dones bullicioses per la seva inquietud, el cap cot i la seva activitat frenètica. Oh, que malament que representava el seu paper de noia insignificant que vol passar desapercebuda! I el senyor Záturecký només era a quatre passes d'ella i d'un moment a l'altre l'examinaria!

—Vostè només recorda que era guapa, però amb això no n'hi ha prou —va observar el cortès director al senyor Záturecký—. Hi ha moltes dones guapes. Era alta o baixa?

—Alta —va dir el senyor Zátúrecký.

—Morena o rossa?

El senyor Zátúrecký va contestar vacil·lant:

—Era rossa.

Aquesta part de la meua història podria servir de paràbola sobre el poder de la bellesa.

El dia que el senyor Zátúrecký va veure Klára a casa meua, va quedar tan enlluernat que de fet no la va veure. La bellesa va posar davant dels seus ulls una mena de diafragma enlluernador, diafragma de llum que la va cobrir com un vel.

I és que Klára no és alta ni rossa. Només la grandesa interna de la bellesa va poder prestar als ulls del senyor Zátúrecký l'aparença d'una grandesa física. I la resplendor que la bellesa irradia va donar als seus cabells l'aparença de l'or.

Així que quan per fi el petit home va arribar al racó de la sala on Klára, amb la seva bata marró, s'inclinava damunt d'unes peces de faldilla, no la va reconèixer. No la va reconèixer perquè no l'havia vista mai.

9

Quan Klára va acabar, d'una manera incoherent i poc intel·ligible la seva història, vaig dir:

—Ja veus, tenim sort!

Però ella em va increpar entre sanglots:

—Què vols dir, sort! Si no m'han agafat avui, m'agafaran demà.

—M'agradaria saber com.

—Vindran a buscar-me aquí, a casa.

—No deixaré entrar ningú.

—I si envien la policia? O si t'interroguen i et fan confessar qui soc? Aquella dona ha parlat d'un judici, m'acusarà d'haver insultat el seu marit.

—Llavors em riurà d'ells: tot plegat és ben bé una broma.

—Aquesta no és una època per fer broma, avui tot es pren seriosament; diran que el volia denigrar d'una manera premeditada. ¿No n'hi ha prou de mirar-lo perquè ningú no cregui que va voler seduir una dona?

—Tens raó, Klára —vaig dir—, segurament t'arrestaran.

—Dius bestieses —va dir Klára—. Ja saps que he de ser prudent. No oblidis qui és el meu pare. Si em criden davant d'una comissió penal, això figurarà en el meu historial i no sortiré mai del taller. I, per cert, ja m'agradaria saber què passa amb la feina de model que em vas prometre. I, per si això no fos prou, ja no puc quedar-me a dormir a casa teva; em fa por que em vindran a buscar aquí; avui mateix tornaré a Čelákovice.

Aquesta va ser la primera conversa.

N'hi va haver una altra, a la tarda d'aquell mateix dia, després del claustre.

El cap del departament, un especialista en història de l'art, un home assenyat, em va fer passar al seu despatx.

—L'estudi que s'acaba de publicar no l'ha ajudat gaire en la seva situació. Se n'adona, oi?

—Sí —vaig contestar.

—Aquí a la facultat hi ha uns quants professors que s'hi reconeixen. El rector mateix està convençut que és un atac contra les seves idees.

—Què hi farem! —vaig dir.

—Res —va dir el professor—, però s'han acabat els tres anys de la seva lectoria i, a aquesta feina, s'hi arriba per oposicions. La comissió acostuma a concedir el lloc de treball al qui ja ha ensenyat a la facultat, però vostè creu que la comis-

sió farà el que és costum també en el seu cas? Però no volia parlar d'això. Fins ara, hi havia sempre un argument a favor seu: vostè feia les classes honradament, era popular entre els alumnes i ells han après alguna cosa de vostè. Però ara no es pot recolzar ni en això. El rector m'ha comunicat que, sense cap motiu, vostè no ha fet classes des de fa tres mesos. Això sol ja seria una raó suficient per acomiadar-lo de manera immediata.

Vaig explicar al professor que no m'havia saltat ni una sola classe, que tot plegat era una broma, i li vaig contar la història del senyor Zátarecký i de Klára.

—Està bé, el crec —va dir el professor—, però el fet que jo el cregui no canvia res. Per tota la facultat corre ara el rumor que vostè no fa classes. Ja se n'ha parlat al comitè d'empresa i ahir la qüestió es va plantejar davant el consell de facultat.

—I per què no ho han consultat amb mi abans?

—De què vol que parlin amb vostè? Ho tenen tot clar. Ara examinen des d'un punt de vista retrospectiu tota la seva conducta passada i busquen una relació entre el seu passat i el seu present.

—Què poden trobar de dolent en el meu passat? Vostè mateix sap com m'agrada la meva feina. Mai no m'he saltat cap classe! Tinc la consciència neta.

—La vida humana té incalculables significacions —va dir el professor—. El passat de tots nosaltres pot ser manipulat de moltes maneres: la gent pot transformar el passat d'una persona en la biografia d'un apreciat cap d'estat o en la d'un criminal. Prengui ara només el seu propi cas: no es deixa veure gaire en les reunions, i quan ve, quasi sempre calla. Ningú no sap ben bé el que vostè pensa. Jo mateix recordo que unes quantes vegades, quan tractàvem qüestions serioses, de cop i volta vostè feia bromes que confonien a tothom. Aquelles

confusions de seguida quedaven oblidades, és clar, però avui, rescatades del passat, agafen de sobte una connotació precisa. O bé recordi totes les dones que el buscaven a la facultat i a les quals vostè manava dir que no hi era. O bé prenguem l'exemple del seu últim article, del qual tothom pot afirmar que està escrit des d'una postura política sospitosa. Sí, tot això són fets aïllats, però n'hi ha prou d'examinar-los a la llum del delictes que ara ha comès perquè formin un conjunt coherent que demostra quins són el seu caràcter i la seva actitud.

—Però quin delictes! —vaig exclamar—. Explicaré públicament tots els fets i tot el que ha passat! Si els éssers humans són éssers humans, no podran fer res més que riure-se'n!

—Com vulgui. Però veurà que els éssers humans no són éssers humans o que vostè no sap el que són els éssers humans. No riuran pas. Si els explica el que ha passat, constataran no tan sols que vostè no complia les seves tasques tal com manava en el seu horari, és a dir, que no feia el que havia de fer, sinó que, a més a més, donava classes clandestinament, o sigui que feia el que no havia de fer. Constataran que vostè havia insultat un home que li demanava que l'ajudés. Constataran que porta una vida disbauxada, que a casa seva hi viu una noia que no hi està inscrita, cosa que causarà una impressió extremament desfavorable en la presidenta del comitè d'empresa. La cosa s'escamparà i ves a saber quins rumors suscitarà i se n'alegraran els qui estan ressentits contra vostè per les seves idees i que prefereixen atacar-lo sota un altre pretext.

Sabia que el professor no tenia la intenció ni d'espantar-me ni de mentir, però tot plegat em semblava estrambòtic i no vaig voler cedir al seu escepticisme. Jo mateix havia ensellat aquell cavall; aleshores no podia admetre que m'arrenqués les brides de les mans i que se m'emportés on li donés la gana. Estava preparat per lluitar-hi.